

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 8, Sayı/Issue: 1, Nisan/April 2024]

Lokman TAŞKESENLIOĞLU

<https://orcid.org/0000-0002-1652-2538>

Doç. Dr.

lokmantaskesenlioglu@gmail.com

Giresun Üniversitesi

<https://ror.org/05szaq822>

Eğitim Fakültesi

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü

Sâdık Vicdânî'nin Perîşân'daki Gazelleri ve Diğer Şiirleri

*Sadık Vicedani's Ghazals And Other Poems
in The Perişan*

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Date Received: 24.02.2024

Kabul Tarihi | Date Accepted: 29.04.2024

Yayın Tarihi | Date Published: 30.04.2024

Atf | Citation

Taşkesenlioğlu, L. (2024). Sâdık Vicdânî'nin Perîşân'daki Gazelleri ve Diğer Şiirleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(1), 333-353 <https://doi.org/10.34083/akaded.1442262>

Taşkesenlioğlu, L. (2024). Sadık Vicedani's Ghazals And Other Poems In The Perişan. *Journal of Academic Language and Literature*, 8(1), 333-353. <https://doi.org/10.34083/akaded.1442262>

Makale Bilgisi | Article Information

Değerlendirme Review Reports	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) Double-blind. (Two External Referees)
Etik Beyan Ethics Statement	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur Ethical principles were followed during the preparation of this study
Etik Kurul Belgesi Ethics Committee Approval	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir Article does not require an Ethics Committee Approval.
Etik Bildirim Complaints	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması Conflicts of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
Benzerlik Taraması Similarity Checks:	Yapıldı Yes - iThenticate
Telif Hakkı ve Lisans Copyright&License	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International

© Lokman TAŞKESENLIOĞLU | Creative Commons [Attribution-NonCommercial 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Öz

Türk edebiyatının en uzun soluklu dönemlerinden olan divan edebiyatı 19. yüzyıldan bugüne kadar gelişen edebiyatı etkilemeye ve beslemeye devam etmektedir. Özellikle yüzyılın sonlarında ortaya çıkan yenilik hareketlerini dahi şekillendirmeye devam etmiş, kendisi ömrünü tamamlamasına rağmen etkisini uzun müddet sürdürmüştür. Klasik şiir geleneğinin devamı niteliğinde olan, bununla birlikte yeniliklere de açık bir edebiyat dönemi olarak kabul edilen ara neslin en önemli şairlerinden biri de Sâdık Vicdânî'dir.

Daha çok tasavvuf tarihinin en önemli eserlerinden olan *Tomâr-ı Turuk-ı Âliye* adlı çalışmasıyla bilinen Sâdık Vicdânî'nin manzum ve mensur edebî eserleri de bulunmaktadır. Gazetelerde yayımladığı bazı yazıları, tercümelere ve klasik tarzdaki şiirlerini derlediği *Perişân* ise onun ilk eseri olarak bilinmektedir.

Bu çalışmada Sâdık Vicdânî'nin son dönem edebiyat geleneği içerisinde yeri üzerinde kısaca durulmuş, *Perişân* adlı eseri hakkındaki tespitler derlenmiştir. Daha sonra şairin bu eserin ilk bölümünü oluşturan manzumeleri ve klasik tarzdaki şiirleri üzerinde durulmuştur. Bu metinler muhteva, şekil ve üslup açısından incelenmiş; Latin harflerine aktararak okuyucuya sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı; Sâdık Vicdânî; *Perişân*; gazel; 19. yüzyıl.

Abstract

Divan literature, one of the longest-running periods of Turkish literature, continues to influence and nurture the literature that has developed from the 19th century to the present. This tradition has continued to shape even the innovation movements that emerged especially at the end of the century, and although it has completed its life, it has maintained its influence for a long time. One of the most important poets of the decadent generation, which is a continuation of the classical poetry tradition and is considered a literary period that is open to innovations, is Sadık Vicedani.

*Sadık Vicedani, who is mostly known for his work *Tomar-ı Turuk-ı Aliye*, one of the most important works in the history of Sufism, also has poetry and prose literary works. The *Perişan*, in which he compiled some of the articles, translations and classical-style poems that he published in newspapers, is known as his first work.*

*In this study, Sadık Vicedani's place in the recent literary tradition has been briefly emphasized and the determinations about his work *Perişan* have been compiled. Later, the poet's poems, which make up the first part of this work, and poems in the classical style were focused on. These texts have been examined in terms of content, shape and style; they have been transferred to Latin letters and presented to the reader.*

Keywords: Classical Turkish literature; Sadık Vicedani; *Perişan*; ghazal; 19th century.

Giriş

Divan şiiri geleneği Türk edebiyatı tarihinin en zengin, köklü ve uzun soluklu dönemidir. 13. yüzyıldan itibaren Anadolu'da dinî edebiyatın etkisiyle oluşmaya başlayan bu gelenek 14. yüzyılda din dışı örneklerin ortaya çıkmasıyla yeni bir boyut kazanmış, zaman içerisinde tesirinde kaldığı bütün edebiyat geleneklerinin de üzerinde bir sanat seviyesine ulaşarak eşine az rastlanır anlam ve şekil güzelliğine sahip bir mahiyete bürünmüştür. Bununla birlikte daha çok siyasi nedenlerden ötürü 19. yüzyılda geçerliliğini kaybetmekten kurtulamamış, yerini daha çok batı tesirinde gelişen bir edebiyat geleneğine bırakmıştır. Fakat bu geçişin ani bir değişiklikle gerçekleşmesi mümkün olmadığı için Ara Nesil olarak kabul edilen bir dönüşüm sürecinde gerçekleştiği kabul edilmektedir (Kolcu 2018a). Bu nesil pek çok açıdan klasik edebiyatın izlerini taşımakla beraber yeni arayışlar neticesinde ortaya çıkan şekil ve muhteva özellikleri de üretmiştir. Bu ara neslin önemli müelliflerinden biri de Kastamonulu Sâdık Vîcdânî'dir (Birinci, 2001, s. 25; Kızılar, 2019, s. 398).

Başta tasavvuf kültürünün en önemli kaynaklarından olan *Tomâr-ı Turuk-ı Âliye* olmak üzere daha çok dinî eserleri ile tanınan Sâdık Vîcdânî'nin manzum ve mensur olarak kaleme aldığı edebî eserleri de mevcuttur. Klasik tarzdaki şiirlerini ve hicviyelerini derlediği *Nağamat-ı Vîcdâniye*, toplumsal bir eleştiri niteliği taşıyan *Parasız* (Taşkesenlioğlu, 2018a, s. 164) ve yine aynı şekilde genelde hicviyelerini ihtiva eden *Berk-i Fezâ* manzum eserleri arasında bulunmaktadır. Bununla birlikte ilk ve edebî çevrelerce en çok beğenilen eserinin nesirlerini ve bazı şiirlerini derlediği *Perîşân* adlı çalışması olduğu söylenebilir.

1. Perîşân ve Tespit Edilen Şiirlerin Hususiyetleri

Sâdık Vîcdânî'nin 1892'de (1308) yayımlanan eseri onun nazım ve nesir türündeki yazılarını derlediği eseridir. Şairin ilk eseri olma özelliğini de taşıyan *Perîşân* İstanbul'da Kapsar matbaasında basılmıştır. Vîcdânî'nin *Gülîstan* ve *Bahâristan*'dan yaptığı tercümeleeri; bu döneme kadar Kastamonu, Ümran, Saadet gibi gazetelerde yayımladığı nesirleri ve şeyhi Ahmed Mâhir Efendi'ye sunduğu mektupları bu eserin büyük bölümünü oluşturmaktadır (Taşkesenlioğlu, 2018b, s. 8).

153 sayfadan oluşan eserin yayımlanmasının ardından edebî çevrelerce oldukça takdir gördüğü bilinmektedir. Hatta Vîcdânî'nin büyük üstat olarak kabul ettiği pek çok şiirine nazireler kaleme aldığı Muallim Nâci, eser için:

Sâdık mı olmaz kendine bir şâir-i mâhir demek
Vîcdânî-i hoş-meşrebin âsârı cem'iyetlidir
Mecmû'a-i âsârını bir kerre tedkik eyleyin
İsmi "Perîşân"dır fakat efkârı cem'iyetlidir.

kıt'asını söylemiş, eserin isminin aksine Vîcdânî'nin şâirliğinin çok başarılı bulduğunu ifade etmiştir (İnal, 2002, s. 2005-2006). Kendisi de bu durumu daha sonra kaleme alacağı *Nağamat-ı Vîcdâniye*'nin mukaddimesinde belirtmiş; "Perîşân'ım – Cenab-ı Hak

mikdârını müzdâd etsün – eviddâ ve ahillânın mehâsin-i inzârına mazhar olmuşdu.” (Sâdik Vicdânî, 1312, s. 4) demiştir.

Eserin mukaddimesinin ardından gelen ilk bölümde bulunan şiirler Vicdânî'nin şiir anlayışının oluşmaya başladığı dönemde kaleme alınması açısından önem arz etmektedir. Daha çok klasik tarzda yazılan şiirlerin yanında bazı yeni arayışlara dair izler de görülmektedir.

1.1 Muhteva

Tespit edilen şiirlerin büyük kısmı klasik tarzda kaleme alınmış aşk ve güzellik temalı manzumelerdir. Hatta Vicdânî'nin özellikle gazellerinde klasik dönemde yaşamış bir şair edası ile hareket ettiği, sevgiliye ve onun sevdasına müptela olmuş çaresiz bir âşık olarak şiirlerini kaleme aldığı söylenebilir. Şairin; çektiği aşk acısının ahıyla ağlayıp inlediğini, vefasız bir sevgiliye tutulduğunu, ne kadar inlerse inlesin ona tesir edemediğini belirtirken klasik şiir söyleyişlerinden istifade ettiği görülmektedir:

Bâis-i âhım hemîşe sûz-ı pinhânım mıdır
Nâlişim bülbül gibi bâd-ı hicrânım mıdır (Gazel s.17)

Vefâ dedin mi eser yok i'tâb u cevri kesîr
Yazık ki âşika karşı semâhât öyle değil (Cenâb-ı Muallime Nazîre s.12)

Etmem izhâr te'sîr-i tîşe-i hicrândan
Âh-ı âteş-bâr ile taş olsa te'sîr eylerim (Gazel s.13)

Nâlişinden âlem âciz-i kalb-i ateşbârımın
Sûzişinden sînemin pervâneler âgâhdır (Gazel s.14)

İltifâtınla i'tâbın nazarımda yek-ser
Bana eyyâm-ı firâkın da visâlin gibidir (Gazel s.12)

Hadd-i ifrâta varan sûziş-i sînem, aşkım
Senin ol hüsn ü melâhatda kemâlin gibidir (Gazel s.12)

Aks-ı timsâlin kitâb-ı kalbe tasvîr eylerim
Âyet-i nûr-ı ruhun aşk ile tefsîr eylerim (Gazel s.13)

Fakat yine klasik dönem şairlerinin alametifarikası olarak bu durumdan o da memnundur. Amacı sevgiliye kavuşmak değil, onun ayağının toprağına yüzünü sürmek olduğu için onun dışındaki her şeyden uzak olmasına şükretmektedir:

Maksadım hâk-i pâ-yi yâre yüzüm sürmektir
İstemem istemem âgûş-ı visâl olsa yerim (Nazire s.18)

Hemîşe şükr ki âzâdeyim ta'allukdan
Yegâne mahfil derd ü elem-i mekîn olalı (Gazel s.14)

Bu tarz şiirlerinde kendisini bir aşk şehidi olarak görmesi, aşkının ateşini volkan patlamalarına benzetmesi veya aşkın dilde söylenegelmesinin onu itibardan düşürmeyeceğini beyan etmesi gibi orijinal bazı söyleyişler de yakalamıştır:

Ezildi kaldı bütün gün ayaklar altında
Şehîd-i aşkını cânâ himâyet öyle değil (Cenâb-ı Muallime Nazîre s.12)

Fevvâre-i âteşimin dirsem
Şâyân değil mi kalb-i zâra
Bilmem bu dil-i şerâredâra
Volkan mı disem ne nâm virsem (Feryâd s.25)

Köhneleşmez itibârından da düşmez ehlinin
Her zamân söylense de kıymetlidir güftâr-ı aşk (Nazîre s.11)

Klasik edebiyatın etkisi çerçevesinde kaleme alınan bu şiirlerde merkezde sevgili bulunmaktadır. Hiçbir ümit vermeyen amansız gözlerin, cezbedici kaşların, sonsuz cefaların sahibi olan sevgili; divan şiiri geleneği çerçevesinde nazmedilmiş bir canan gibidir:

Ta'ne-i ağıyâr te'sîr eylemiş zannım sana
Virmez oldu artık ümmîd-i visâli gözlerin (Nazîre, Cenâb-ı Muallime s.15)

Ebrûvânın adını anmadığı hâlde bile
Ne belâlar çekiyor âşık-ı gamhâre bakın (Bu Dahi s.15)

Ne ân u câzibedir bu ne tal'at-ı ahsen
O çeşm-i nergis bir de o ebrûvânı görün (Bu Dahi s.16)

Cevrine itdin hedef bu sînemi ey yâr sen
Yoksa dil-cû ebrûvânın düşmen-i cânım mıdır (Gazel s.17)

Cihân o zülf-i siyâhı gibi perîşândır
Nesîm-i nefha-i aşkı anın vezân olalı (Nazîre, Cenâb-ı Muallime s.18)

Ona olan hasreti ve tutkusu o denli güçlüdür ki bir şiirinde feveran ederek ona kavuşmayı dilemekte, gelmeyeceğini bilmesine rağmen ah u zar ile çağırılmaktadır:

Firkat çekince mihr-i ruh-ı visâline nikâb
Hiç dilde kalmadı eser neşve-i şitâb
Bilmem ki firkatinden ölür mü biter azâb
Gel mübtelâ-yı aşkına ey mihribân yetiş (Yetiş s.27)

Şair, düştüğü bu durumdan yine gönlünü sorumlu tutmakta, başına gelen tüm belaları yine gönlünden bilmektedir. Hatta bir şiirinde orijinal olarak gönlüyle karşılıklı söyleşmekte, ona söz hakkı vererek onun da dilinden konuşmaktadır:

Ne içündür bu kadar âh-ı seher-gâh gönül
Yoksa buldun mı belânı? Belâ-hâh gönül (Seherde Gönlümle Muhâtaba s. 9)

Bülbül gibi âh u zâr idersin
 Bilmem kime intizâr idersin
 Ya böyle ne inkisâr idersin
 Bî-hûde a bî-karâr gönlüm (Muhâtabe s.24)

Bu pûte-i gamda pek bunaldım
 Bin türlü hayâl ü vehme daldım
 Mecnûn gibi bî-karâr kaldım
 Ben nerdeyim ihtiyâr nerde (Muhâtabe s.25)

Pek çok şiirinde aşk ve güzellik konusunu işleyen Vicdânî bir methiyesinde devrin sultanına övgüler sunmuş, diğer bir manzumede ise dinî bazı hususlara değinerek Allah'a münacatta bulunmuştur:

Ömrünü iclâlini efzûn-ter itsün Kibriyâ
 Çok yaşa ey rûh-ı cism-i mülk ü devlet çok yaşa (Kasîde-i Duâiyye s.8)
 Sendendir İlâhî bana imdâd u inâyet
 Gufrân u hidâyet bana sendendir İlâhî (Kitabe-i Seng-i Mezar s.29)

“Fotoğraf Arkasına” adlı manzumesini ise asker kıyafeti ile çektiği bir resminin arkasına kaleme aldığı beyan etmektedir. Şairin vatan sevgisi temasını ele aldığı şiiri, bu yönüyle diğerlerinden farklılık arz etmektedir:

Nazmi, nazarıma pek mukaddes
 Görmekde bulunduğun kıyâfem
 Nâ'il olamaz bu lutfâ herkes
 Bir lutuf ki mes'adette tev'em
 Beş aycağız olsun oldum asker
 Dînim vatanım yolunda bâri
 Durdukça serimde böyle efser
 Olmaz mı medâr-ı iftihârı (Fotoğraf Arkasına s. 29-30)

1.2 Şekil

Tespit edilen şiirlerin sayısının az olmasına rağmen şekil itibarıyla oldukça zenginlik arzettiği görülmektedir. Eserde bulunan 26 manzumenin 19 tanesi gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Bu gazellerin ise 10 tanesinin nazire olduğu kaydedilmiştir. Bu şiirlerin Muallim Naci'ye (5 şiir), Osmanlı'nın son şiir okulu olan (Kolcu 2018b: 20) Ukaz-ı Osmanî'ye (2 şiir), Kastamonu nâibi esbak Sâmih Efendi'ye (2 şiir) ve Hâzım Efendi'ye (1 şiir) nazire olarak kaleme alındığı belirtilmiştir. Gazellerin dışında 1 tesdis (Muallim Naci'ye), 1 muhammes, 1 kıt'a ve 2 murabba da bulunmaktadır. Ayrıca klasik tarz nazım şekillerinden farklı, sarmal kafiye ile yazılmış bir şiir (Feryâd) ve çapraz kafiye ile yazılmış başka bir şiir (Fotoğraf Arkasına) daha bulunmaktadır. En sonda ise müfred olarak belirtilmiş 4 beyit yer almaktadır.

Vezin itibarıyla da büyük çeşitlilik arzeden şiirlerin kaleme alınmasında 9 farklı kalıbın tercih edildiği görülmektedir. 10 şiir (1, 2, 3, 4, 7, 9, 10, 13, 17, 26) fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün kalıbı ile, 6 şiir (5, 6, 8, 12, 15, 16) mefâ'ilün/ fe'ilâtün/ mefâ'ilün/ fe'ilün kalıbı ile, 3 şiir (21, 22, 25) mef'ülü / mefâ'ilün / fe'ülün kalıbı ile, 2 şiir (11, 14) fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilün kalıbı ile, 1 şiir (18) mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün kalıbı ile, 1 şiir (24) mef'ülü/ mefâ'ilü/ mefâ'ilü/ fe'ülün kalıbı ile, 1 şiir (19) mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ fe'ülün kalıbı ile, 1 şiir (23) mef'ülü/ fâ'ilâtü/ mefâ'ilü/ fâ'ilün kalıbı ile ve 1 şiir (20) mütefâ'ilün/ mütefâ'ilün/ mütefâ'ilün/ mütefâ'ilün kalıbı ile yazılmıştır¹.

İki şiirde farklı kafiye dizilişi tercih eden şair, diğer manzumelerde klasik tarzı benimsemiş; daha çok rediflerle zenginleştirdiği bir ahenk kurmaya gayret etmiştir. Gerek kafiye gereksiniminde vezinlerde başarılı bir söyleyiş yakalandığını söylemek mümkündür.

1.3 Dil ve Üslup

Tespit edilen şiirlerin dikkat çeken yönlerinden biri de dilinin ağırlığıdır. Yıllarca mektupçuluk vazifesi yürütmüş bir şairin kaleminden beklendiği gibi özellikle Farsça kelime ve tamlamalarla ağırlaşan dil zaman zaman iç içe geçmiş karmaşık anlatımlarla yüklenmiştir.

Bunun yanı sıra şiirlerinde Sâdık ve Vîcdânî mahlaslarını seçmiş olan şairin; ismini, mahlasını ve eserinin adını tevriyeli şekilde çokça kullandığı da dikkati çekmektedir:

Âşıkın, dūçâr-ı derd-i hicr olan bî-çârenin
Ben gibi *Vîcdânî* her hâli *Perîşândır* bütün (Nazîre, Ukâz-ı Osmânî'ye s.20)

Neyle meyle hâsılı bir şeyle eğlenmez gönül
Çâre yok teskîne artık sūziş-i *vîcdânımı* (Bir Kıt'a s.30)

Perîşândır belâ-yı firkat sūru ile gönlüm
Hezâr zâre döndü hâlet dūru ile gönlüm (Matla s.31)

Cihân o zülf-i siyâhı gibi *perîşândır*
Nesîm-i nefha-i aşkı anın vezân olalı (Nazîre, Cenâb-ı Muallime s.18)

2. Şiirler

1. Kasîde-i Duâiye

(fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün)

Ey Hudâ-yı kâinâtın zill-ı kudret vâyesi

¹ Sâdık Vîcdânî'nin şiirlerinde görülen fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün; fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilün; mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün; mef'ülü/ mefâ'ilü/ mefâ'ilü/ fe'ülün kalıpları âşık edebiyatı temsilcileri tarafından da kullanılır. Âşık edebiyatında bu kalıplardan ilkinde divânî, ikincisine selis, üçüncüsüne semaî, dördüncüsü kalenderî kalıbı adı verilir. "Yazılı edebiyat kaynaklı nazım biçimleri" içinde gösterilen bu kalıplar ve nazım biçimleri hakkında bilgi için bkz. Durbilmez, 2018, s. 102-118.

Ey serîr-i şevketin revnak-fezâ pîrânesi
 Ey cihânın en güzîde şâh-ı âlî pâyesi
 Ömrünü iclâlini efzûn-ter itsün Kibriyâ
 Çok yaşa ey rûh-ı cism-i mülk ü devlet çok yaşa

Sâye-i adlinde ey sultân-ı aliü'l-âlimiz
 Serteser te'mîn olundu hâl ü istikbâlimiz
 Hiz-ârâ-yı husûl olmakdandır âmâlimiz
 Ömrünü iclâlini efzûnter itsün Kibriyâ
 Çok yaşa ey rûh-ı cism-i mülk ü devlet çok yaşa

Pertev-efzâ-yı maârifsin sen ey mihr-i münîr
 Tâbiş-i hûrşîd-i irfânından âlem müstenîr
 Her umûrunda muvaffak eylesün Rabb-i Kadîr
 Ömrünü iclâlini efzûnter itsün Kibriyâ
 Çok yaşa ey rûh-ı cism-i mülk ü devlet çok yaşa

Âsmân-ı şevket ü şâhiye virdün fer ü tâb
 Âlemi hûrşîd-i eltâfınla kıldun kâm-yâb
 Lutf-ı mahz ile Hudâ itsün duâmız müstecâb
 Ömrünü iclâlini efzûnter itsün Kibriyâ
 Çok yaşa ey rûh-ı cism-i mülk ü devlet çok yaşa

2. Seherde Gönlümlle Muhâtaba²

(fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün)

Ne içündür bu kadar âh-ı seher-gâh gönül
 Yoksa buldun mı belânı? Belâ-hâh gönül

Bir vakitden beri âzâde iken her şeyden
 Yine bir zülfün esîri misin eyvâh gönül

Terk-i aşk eylemezsin bilirim ammâ ben
 Sûz-ı şek mahv idecekdir beni de âh gönül

Anladım söyleme gördüm bitiyorsun sen de
 Derd-i tâkat-şiken firkat ile vâh gönül

² 464 numarolu Saâdet gazetesinde derc olunmuştur.

Bak! nasıl âlemi tahlîs belâya idiyor
Korkma elbet seni de kurtarır Allâh gönül

3. Nazîre³

(fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün)

Arz ider ruhsâr-ı âlem-tâbını dildâr-ı aşk
Bak germ-i tâma uğradı pâzâr-ı aşk
Köhneleşmez itibârından da düşmez ehlinin
Her zamân söylense de kıymetlidir güftâr-ı aşk
Sorma artık ey perî ahvâlimi ağıyardan
Rûy-ı zerdimden nümâyândır benim âsâr-ı aşk
Külbe-i ahzânım aks-ı şevk-i mehrûyan ile
Gel bak ay mehpâre oldu şimdi bir gülizâr-ı aşk
Oldum âzâde Vıcdânî belâ-yı aşkdan
Olduğu gündün beri fermân-revâ hünkâr-ı aşk

4. Bu Dahi

(fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün)

Âh şeb-hizimle zâhir olmada âsâr-ı aşk
Kâbil olmaz sevdiğim bu hâl ile inkâr-ı aşk
Çok mudur âteşlere virse semâ-yı firkatı
Her seherde itdiğim feryâd-ı âteş-bâr-ı aşk
Dîde giryân kalb nâlân u zebân feryâd-künân
Gör! Ne renc-efzâ-yı cândır hâlet-i bîmâr-ı aşk
Şevk-i ruhsârın o rütbe mün'akistir kim bana
Âdetâ oldum bugün Tûr-ı tecellî-i zâr-ı aşk
Aşkdır insânı Vıcdânî suhandân eyleyen
Bak! Nasıl parlak düşer güftâr-ı ma'nîdâr-ı aşk

5. Cenâb-ı Muallime Nazîre

(mefâ'ilün/ fe'ilâtün/ mefâ'ilün/ fe'ilün)

Sebebsiz arz-ı niyâza cesâret öyle değil
Gönül! Kavâ'id-i aşk u muhabbet öyle değil

³ Bununla bunu takîb iden "aşk" redifli gazel Kastamonu nâibi esbak Sâmih Efendi'ye nazîre olarak yazılmış. Her ikisi de Saâdet'in 421 numarolu nüshasına derc edilmiştir.

Bu hüsn ü câzibe her bir güzelde var ammâ
Aman bu nüshâ-i ân u melâhat öyle değil

Vefâ dedin mi eser yok i'tâb u cevri kesir
Yazık ki âşika karşı semâhât öyle değil

Ezildi kaldı bütün gün ayaklar altında
Şehîd-i aşkını cânâ himâyet öyle değil

Visâl-i hâtîme vermiş tabîb-i herze sühan
Tarîk-i aşkda Sâdık nihâyet öyle değil

6. Gazel

(mefâ'ilün/ fe'ilâtün/ mefâ'ilün/ fe'ilün)

İftirâkınla cihân-ı zulmet hâlin gibidir
Şevk-i neşve-fezâ ârız-ı âlin gibidir

Hadd-i ifrâta varan sûziş-i sinem, aşkım
Senin ol hüsn ü melâhatda kemâlin gibidir

Etmemiş âhın o sengin-i dile ey dil te'sir
Artık ümmid-i vefâ fikr-i muhâlin gibidir

İltifâtınla i'tâbın nazarımda yek-ser
Bana eyyâm-ı firâkın da visâlin gibidir

7. Gazel

(fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün)

Aks-i timsâlin kitâb-ı kalbe tasvîr eylerim
Âyet-i nûr u ruhun aşk ile tefsîr eylerim

Etmem izhâr te'sir-i tîşe-i hicrândan
Âh-ı âteş-bâr ile taş olsa te'sir eylerim

Gördüğüm rü'yaları leyl-i visâl-i yârda
İştîdâd-ı aşk için firakâtla ta'bîr eylerim

Zevk-i Vicdâniye bâd-ı vuslatı mevcûd iken
Firkâte "can-sûz" diyen uşşâkı ta'yîr eylerim

Etse istimzâc ol mehpâre Sâdık ben yine
Firkâti tercih emr-i visâli te'hîr eylerim

8. Gazel

(mefâ'ilün/ fe'ilâtün/ mefâ'ilün/ fe'ilün)

O nahl-i işve, bu rütbe dil âhenîn olalı
Bitirdi gönlümü âhım da âteşin olalı

Hadeng-i âh u enînim şerâre-pâş oluyor
Aman bu nâ'ire-i aşka dil karîn olalı

Cihânı, halk-ı cihânı nedir ki, görmüyorum
Te'essürât-ı muhabbetle ben hazîn olalı

Hemîşe şükr ki âzâdeyim ta'allukdan
Yegâne mahfil derd ü elem-i mekîn olalı

Kapıldı câzibe-i hüsn ü âna dil-i Sâdık
O şûh-ı cân u cihânsûz dil-nişîn olalı

9. Gazel

(fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün)

Gözlerin uşşâk için ey meh perestîş-gâhdır
Tîr-i müjgânın da amacı senin cân-gâhdır

Sevdiğim bu tal'at-ı ahsen bu hüsn ü ânla
Reşk-i hûbân-ı cihândır bir mücessem mâhdır

Eşk-rîzân olması âh etmesi âşıkların
Çeşm-i sehârındaki te'sîr-i istiknâhdır

İnzivâ-gâh-i mihende hem-demin dâim benim
Nâle-i bî-ihtiyâr ile yegâne âhdır

Nâlişinden âlem âciz-i kalb-i ateşbârımın
Sûzişinden sînemin pervâneler âgâhdır

10. Nazîre, Cenâb-ı Muallime

(fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün)

Âyet-i rûhsârını her demde te'âlî gözlerin
Mu'dilât-ı hikmet-i hak ile me'âlî gözlerin

Sen de kendi hüsnüne meftûn musun hayrân mısın
Çünkü icrâ itmede eşk-i zülâli gözlerin

Ta'ne-i ağıyâr te'sîr eylemiş zannım sana
Virmez oldu artık ümmîd-i visâli gözlerin

În'itâf-ı nazra-i dilber ne hûn-rîzânedir
Eyliyor bu hâl ile tezyîd melâli gözlerin

Ya nasıl Sâdık sana hasr-ı nigâh itsün müdâm
Cezbeden te'sîrden kalmaz ki hâlî gözlerin

11. Bu Dahi

(fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilün)

Ne yaman câzine var dîde-i sehâre bakın
Ne tecellî görünür bir de ruh-ı yâre bakın

Ebrûvânın adını anmadığı hâlde bile
Ne belâlar çekiyor âşık-ı gamhâre bakın

Bir bakın la'l-i leb-i yâre kıyâs kâbil mi
Bir de meyhânede peymâne-i ser-şâra bakın

Farkı yok mürdümün dîde-i hûn-bârımdan
Dâne-i hâl-i siyâh-ı ruh-ı dildâre bakın

Maksadı ol büt-i tersâya perestiş mi aceb
Kaldı âteş-gedede Sâdık-ı nâçâre bakın

12. Bu Dahi

(mefâ'ilün/ fe'ilâtün/ mefâ'ilün/ fe'ilün)

Ne hâle girdi bahârda aman cihânı görün
Cinâna gıpta-resândır o gülistânı görün

Ne ân u câzibedir bu ne tal'at-ı ahsen
O çeşm-i nergis bir de o ebrûvânı görün

O dânelerle o hatt-ı nevîn-i bihterle
Yegâne âfet-i cândır o dil-sitânı görün

Pür-âteş eyledi gitti cihân-ı sevdâyı
Seherde itdiğim âh-ı şerâr-feşânı görün

Kesildi hicr ile derc-i dili bütün âteş
Kilkte Sâdık-ı vakf-i gam u figânı görün

13. Gazel

(fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün)

Bâis-i âhım hemîşe sûz-ı pinhânım mıdır
Nâlişim bülbül gibi bâd-ı hicrânım mıdır

Kapladı bir âteş-i hicrân serâpâ cânımı
Şimdi benden ayrılan cânım mı cânânım mıdır

Rehber-i aşk u sevdâ kalb-i âteş-bârıma
Girye-i hemvâre mi fikr-i perîşânı mıdır

Cevrine itdin hedef bu sînemi ey yâr sen
Yoksa dil-cû ebrûvânın düşmen-i cânım mıdır

Sayd-ı bî-kayd eyleyen âhir bu âli gönlümü
Hâl-i hindûlar mıdır ya çeşm-i mestânım mıdır
Âkıbet mağbut iden bu infilâk-ı subhda
Her seherde inkişâf-ı vird-i handânım mıdır
Arz-ı ruhsâr eyleyen âlemde Vicdânî yine
Reşk-i hûbân-ı cihân ol mâh-ı tâbânım mıdır

14. Nazîre⁴

(fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilün)

Yine memnûn olurum genc-i melâl olsa yerim
În'itâf-gâh-ı şu'â'-ı ruh-ı âl olsa yerim
Ne şereftir ki cihânın olurum mağbûtu
Ruh-ı dilberde eger dâne-i misâl olsa yerim
Maksadım hâk-i pâ-yi yâre yüzüm sürmektir
İstemem istemem âgûş-ı visâl olsa yerim
Bûs iderdim lebini yâr okurken gazelim
Eger ebyât-ı hazînemde me'âl olsa yerim
Besteyim silsile-i zülfüne Vicdânî ben
Yeri var ravza-i kûyunda sifâl olsa yerim

15. Nazîre, Cenâb-ı Muallime⁵

(mefâ'ilün/ fe'ilâtün/ mefâ'ilün/ fe'ilün)

Bitirdi gönlümü dilber belâ-yı cân olalı
O hatt-ı nevâyile mağbût gülistân olalı
Cihân o zülf-i siyâhı gibi perişândır
Nesîm-i nefha-i aşkı anın vezân olalı
Dü-çeşmim gam heme hûn-bâra rîz-i giryândır
Vuslatı hemân ağyâra râyegân olalı
Kesildi başıma zindân serâçe-i âlem
Te'sîrât dâim işim figân olalı
Semâya bak ki ne âteşin kesiliyor
Gumûm-ı hicr ile kalbim şerer-feşân olalı
Hayâli bâri gönülde yegâne eğlencem
Gözümden ol bût-i nâzım benim nihân olalı

⁴ Kastamonu mektûbu kalemi mümeyyizi izzetlü Hâzım Efendi'ye

⁵ 426 numarolu Saâdet'de mündericdir.

Tezâyüd eyliyor aşkım hemîşe Vicdânî
Haddinin ta'ne-i ağyâra dil-nişân olalı

16. Gazel

(*mefâ'ilün/ fe'ilâtün/ mefâ'ilün/ fe'ilün*)

Cihân-ı ânın o büt mâh-ı hâle-dârı mıdır
Ruhu o âlem-i hüsnün şükûfe-zârı mıdır

Gözümde merdümün âsâ yer itdi timsâli
Aceb o dâne-i hâlin gönül şikârı mıdır

Beni belâ-yı firâkın aman aman ey aşk
Sürüp götürdüğü yerler adem diyârı mıdır

Hemîşe eşk-i te'sîr-feşân olan çeşmim
Sipihri-i aşkın aceb mâh-ı hâle-dârı mıdır

Cihânı tutdı serâser sadâ-yı feryâdı
Gönülde ravza-i aşkın hezâr zârı mıdır

17. Nazîre, Ukâz-ı Osmânî'ye⁶

(*fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün*)

Hâl ü kâlin inbisât-efzâyı vicdândır bütün
Hande-i nâzik-i sefâ-bahş dil ü cândır bütün

Gamze-i nâzik, nigâh-ı çeşm-i mahmûrun senin
Fitne-engîz-i cihândır şûr-ı devrândır bütün

Nev-nihâl-i hüsn ü ânsın, gonce-i ümmid-i cân
Hüsnüne artık âliheler de hayrândır bütün

İnşirâhım yok mu sanmıştın dem-i hicrânda
Kalb-i zârım şerha-dâr tîr-i müjgândır bütün

Lâkin efkârım perişân eyleyen, berbâd eden
Şiddet-i te'sîr-i sevdâ, dâ-i hicrândır bütün

Eşk-rîzân olduğum yolsuz ise ma'zûr tut
Dîdeler firkatle ye's-âlûd hırâmândır bütün

Âşıkın, dûçâr-ı derd-i hicr olan bî-çârenin
Ben gibi Vicdânî her hâli Perişândır bütün

⁶ Saâdet'de derc edilmiştir.

18. Bu Dahi

(mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün)

Ne dem ki sîneden âvâze-i feryâd olur peydâ
Akîbinde sadâ-yı zâr-ı istimdâd olur peydâ

Şu istimdâdîma atf-ı nigâh-ı rahm için bir gün
O mihr-i hayra bahş-ı dîde-i nâşâd olur peydâ

Görünce ol mehi pîş-i nigâh-ı ibtisârımda
Zılâlim hicre karşı özge nûr-âbâd olur peydâ

Yine ta'kîb ider firkat o rûz-ı rûşen-i vaslı
Dil-i âşıkda da âlâm-ı nev-îcâd olur peydâ

Düşündükçe hemîşe nîk bed-i ahvâl-i dünyâyı
Dil-i zârımda fikir herçi bâd-â-bâd olur peydâ

Olursa mazhar-ı tenkîdi üstad-ı dil-i âgâhın
Dil-i pür-şevk-i Vicdânîde istidâd olur peydâ

19. Gazel

(mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ fe'ûlün)

.....⁷

Yine artırdı sînem iltihâbı

Hakikat-veş niçün pûşîde kalsun
Yeter ol yüzden at artık nikâbı

Ne reng ü zehre kaldı bende dostlar
Dilin hatta çoğaldı ızdırâbı

Cihânı mehbit-i envâr eyler
İder pür-nûr dehri vech-i tâbı

Olursam çok görülmez müstenîri
Bana mahsûs iken lutf-i hitâbı

Yaşa ey mihr-i cevşen-pûş-ı iffet
Yaşa ey Sâdıkın berdâr nâbı

20. Tesdîs-i Matla-ı Muallim

(mütefâ'ilün/ mütefâ'ilün/ mütefâ'ilün/ mütefâ'ilün)

Bakınız gurûba şu neyyirin ne şitâb ile meyâlânı var
Bakınız şu nehre de bir dahi ne hazîn hazîn cereyânı var
Sebebi nedir yine bu eşkimin bu dü-dîdede nebe'ânı var

⁷ Metinde bu mısra eksiktir.

Bakınız şu karşıya bir mehin ne güzel güzel deverânı var
 “Şu geçen ol dil-şiken olmasın yine gönlümün helecânı var
 Deme bir niger bile etmiyor a gönül anın da zamanı var”

Uyuyordu eşk-i terim bakın şu suyun hazîn cereyânına
 Dil-i zârım eyledi iktifâ şu tuyûrun âh u figânına
 Bu bahâr ömrümün ey gönül acımaz mı kimse hazânına
 Şu terâne cezbeli şâiringeliyordu şimdi lisânına
 “Şu geçen ol dil-şiken olmasın yine gönlümün helecânı var
 Deme bir niger bile etmiyor a gönül anın da zamanı var”

Ben idim o âfet-i cânımın buralarda hem-râhı bir zamân
 Nazarımda dâr-ı sürûr idi sevilirdi âh o zamân cihân
 Bakamam ki mürekkez dedim midir şu harâbelerle şu gülistân
 Artık cân şu cihetlere geliyor mu bak o belâ-yı can
 “Şu geçen ol dil-şiken olmasın yine gönlümün helecânı var
 Deme bir niger bile etmiyor a gönül anın da zamanı var”

Şu mahal o rütbe nazar-rübâ şu semâda neşve-fezâ iken
 Bakınız sirişk-i tahassürüm akıyor hemîşe dü-dîdeden
 Şu mahale doğru yavaş yavaş o perî midir acele geçen
 Bulurum münâsib hâlde okurum şu matlamı işte ben
 “Şu geçen ol dil-şiken olmasın yine gönlümün helecânı var
 Deme bir niger bile etmiyor a gönül anın da zamanı var”

O dü-ebrûvâna o gözlere mütehassirim mütehassirim
 Bakıyor mu görmedi mi beni bilmem ki mütehayyirim
 Şu tegâfûlünden o âfetin ne kadar da ber-müteessirim
 O değil mi yoksa şu gördüğüm gezinen perî mütefekkirim
 “Şu geçen ol dil-şiken olmasın yine gönlümün helecânı var
 Deme bir niger bile etmiyor a gönül anın da zamanı var”

21. Muhâtabe⁸

(*mef'ûlü / mefâ'ilün / fe'ûlün*)

(Gönlüme)

Bülbül gibi âh u zâr idersin
 Bilmem kime intizâr idersin
 Ya böyle ne inkisâr idersin
 Bî-hûde a bî-karâr gönlüm

Bilmem kimedir bu irtibâtın
 Yok hayli zamandır inbisâtın

⁸ 576 numarolu Saâdetde mündericdir.

Açılmadı mı gül-i neşâtın
Gülsüz müsün ey hezâr gönlüm

Derd ü eleme nihâyet olmaz
Aşk içre bu hâle gâyet olmaz
Çılgıncasına muhabbet olmaz
Destinde ya ihtiyâr gönlüm

(diye hitâb itmişdim. Gönlüm de)

Âzâde iken şikâr oldum
Âvîze-i zülf-i yâr oldum
Bir gonca güle hezâr oldum
Goncam nerde bahâr nerde

Dûçar belâ-yı hicr-i yârim
Bir vakf-ı ömrüm intizârım
Âhımla bütün şerir nisârım
Bilmem ki o şivegâr nerde

Bu pûte-i gamda pek bunaldım
Bin türlü hayâl ü vehme daldım
Mecnûn gibi bî-karâr kaldım
Ben nerdeyim ihtiyâr nerde

(cevâbını viridi.)

22. Feryâd⁹

(*mef'ûlü / mefâ'ilün / fe'ûlün*)

Fevvâre-i âteşimin dirsem
Şâyân değil mi kalb-i zâra
Bilmem bu dil-i şerâre dâra
Volkan mı disem ne nâm virsem

Ol rütbe saçar sirişki çeşmân
Benzer iki ebr-i jale-bâra
Sâni mi neyim aceb hezâra
Dil oldu enîs-i âh u efgân

Tiğ-i sitemile âh sad âh
Bilmez ki gönülde açdı yare
Bu şerha-i nevle lâle-zâre
Ya dönmedi mi dil-i belâ-hâh

⁹ 617 numarolu Saâdetde mündericdir.

Firkatle enîn ü nâtüvânım
 Ya yok mu gam-ı firâke çâre
 Olsam bile âh pâre pâre
 Bilmem açılmaz mı dil-sitânım

Hâli tebeh olduğum haber vir
 Ey bâd yürü ol dil-şikâra
 Kimden ideyim ben istinâre
 Bî-mihr ü mâh olduğum haber vir

Teng oldu bana fezâ-yı âlem
 Döndü nazarımda bir mezâra
 Gönlümde de var iğbirâra
 Bu hâl oluyor sebep dem-â-dem

23. Yetiş¹⁰

(*mef'ûlü/ fâ'ilâtü/ mefâ'ilü/ fâ'ilün*)

Gurbetde şevk-i aşkınla leyl ü nehâr
 Kaldım hemîşe ağlayarak intizârda
 Lâyık mı böyle bekleyiş rehğüzârda
 Üftâde bir garîb diyârım aman yetiş

Firkat çekince mihr-i ruh-ı visâline nikâb
 Hiç dilde kalmadı eser neşve-i şitâb
 Bilmem ki firkatinden ölür mü biter azâb
 Gel mübtelâ-yı aşkına ey mihrîbân yetiş

Çekmek ne rütbe müşkil ise derd-i firkatî
 Tahfîf için de çâresi yok derd-i hasreti
 Ya yok mudur bu derd-i firâkın nihâyeti
 Nevmîd-i vuslat itme beni el-amân yetiş

Bir kere bak şu âşıkın âh u figânına
 Yâhûd bahâr-ı ömrünün ey meh hazânına
 Bî-çâre kendi kâsd ediyor kendi cânına
 Hiç yok mu sende merhamet ey bî-amân yetiş

24. Kitâbe-i Seng-i Mezâr

(*mef'ûlü/ mefâ'ilü/ mefâ'ilü/ fe'ülün*)

Ey âtîfeti mağfireti nâ-mütenâhî
 Ey kâffe-i mahlûkunun en yaşlı penâhî

¹⁰ 617 numarolu Saâdetde mündericdir.

Feyz-âver olunca bana âlem cür'a-i aşkın
Terk eyledim eşyâyı hemân atf-ı nigâhı

Rûy-ı siyehimle der-i ihsânına geldim
Giryân olup ümmîd iderek afv-ı günâhı

Sendendir İlâhî bana imdâd u inâyet
Gufrân u hidâyet bana sendendir İlâhî

25. Fotoğraf Arkasına¹¹

(*mef'ûlü / mefâ'ilün / fe'ûlün*)

Nazmi, nazarıma pek mukaddes
Görmekte bulunduğun kıyâfem
Nâ'il olamaz bu lutfu herkes
Bir lutuf ki mes'adette tev'em

Beş aycağız olsun oldum asker
Dinim vatanım yolunda bâri
Durdukça serimde böyle efser
Olmaz mı medâr-ı iltihârı

Câhid idi ekmel-i iltihâya
Asker idi şîr-i Rahîm
Bulmakda değil midir ki hâlâ
Askerle bu intizâmı âlem

Emr-i ezeli-i Rab-i izzet
Fermân-ı celîl fahr-i âlem
Elbette bu şanlı bir meziyet
Bir emr-i mukaddes ü mükerrerem

26. Bir Kıt'a

(*fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün*)

Görmedin mi devre-i firkatde cûş-â-cûşunu
Seyl-i gam icrâ iderken çeşm-i hûn-efşânımı

Neyle meyle hâsılı bir şeyle eğlenmez gönül
Çâre yok teskîne artık sûziş-i vîcdânımı

Matlalar ve Ebyât-ı Müfrede

Perîşândır belâ-yı firkat sûru ile gönlüm
Hezâr zâre döndü hâlet dûru ile gönlüm

¹¹ Elbise-i askeriye ile çektiğim fotoğrafın arkasına Kastamonu maârif muhasebecisi Nazmi Efendi birâderime gönderilmiştir.

Öldü gitdi hedef-i tîr-i belâya gönlüm
Bakınız sevmedi o dilberi hâlâ gönlüm

Ma'zûr değil miyim âh eylemekden ben
Ey kara baht yine mübtelâ-yı firkatim

Kendi kendin Sâdık-ı bî-çâre teslim eyledi
Âkıbet bahr-ı siyâhın ka'r-ı bî-pâyânına

Sonuç

Klasik şiir geleneğinden yenileşme dönemi edebiyata geçiş safhası ara nesil olarak adlandırılmaktadır. Bu gruptaki şairler divan edebiyatı geleneğini sürdürmekle beraber yeni şekil ve muhtevaya açık olmuşlar, farklı tarz ve konularda manzumeler kaleme almışlardır. Bu şairlerden biri de Sâdık Vicdânî'dir.

Bu çalışmada daha çok dinî eserleri ile bilinen Sâdık Vicdânî'nin ilk eseri olan Perîşân'daki şiirleri üzerinde durulmuştur. Tespit edilen 26 şiir muhteva, şekil ve üslup açısından detaylı olarak irdelenerek metinler Latin harflerine aktarılmıştır. Bu manzumelerin muhteva olarak çoğunlukla klasik şiir geleneğinin devamı niteliğinde olduğu, bir kısmının nazire özelliği taşıdığı, az sayıda olmasına rağmen aruz vezninin 9 farklı kalıbının başarılı bir şekilde kullanıldığı; büyük kısmının gazel geri kalanının ise tesdis, muhammes, kıt'a gibi şekil özellikleri taşıdığı, bunun yanı sıra iki şiirinin kafiye düzeninin divan edebiyatı geleneğinden tamamen farklı olduğu görülmüştür. Şairin mektupçuluk mesleğinin tesiriyle de dilinin oldukça ağır olduğu söylenebilir.

Kaynaklar | References

- Birinci, A. (2001). *Tarihin Gölgesinde Meşâhir-i Meçhûleden Birkaç Zat*. Dergâh Yayınları.
- Durbilmez, B. (2018). *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri*. 5. baskı, Akçağ Yayınları.
- İnal, İ. M. K. (2003). *Son Asır Türk Şairleri* (Haz. İbrahim Baştuğ). C. 4., Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Kızılar, H. (2019). Safranbolulu Bir Sûfi Olan Sadık Vicdânî'nin Şeriat- Tarikat Anlayışı, *Uluslararası Geçmişten Günümüze Karabük ve Çevresinde Dini, İlmî ve Kültürel Hayat Sempozyumu*, (11-12 Ekim 2019 Karabük), 396-403.
- Kolcu, A. İ. (2018a). *Ara Nesil Edebiyatı Tarihi*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (2018b). *Osmanlı'nın Son Şiir Okulu Ukâz-ı Osmânî*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Sâdık Vicdânî (1308). *Perîşân*. Kaspar Matbaası.
- Sâdık Vicdânî (1312). *Nağamât-ı Vicdâniye*. Vilayet Matbaası.
- Taşkesenlioğlu, L. (2018b). Bir Mutasavvıfın Hicviyesi: Sâdık Vicdânî ve Parasız isalesi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7 (1), 162-175.
- Taşkesenlioğlu, L. (2018b). *Sâdık Vicdânî Hayatı Edebî Şahsiyeti Eserleri ve Nağamât-ı Vicdâniye*. Kriter Yayınları.